ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ SIR GORDON SLYNN της 17ης Δεκεμβρίου 1987 *

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Η Haviland SA, εταιρία του γαλλικού δικαίου, με έδρα τη Γαλλία, ανέθεσε (προφανώς το 1967) στην SA Agecobel να την εκπροσωπεί για την πώληση προϊόντων Haviland στο Βέλγιο και το Λουξεμβούργο. Επειδή, μέχρι το 1978, είχε λάβει, όπως ισχυρίζεται, πολλές καταγγελίες εις βάρος της Agecobel, κατήγγειλε τη σύμβαση αντιπροσωπείας, από της λήξεως του μηνός Οκτωβρίου 1978. Η Agecobel άσκησε αγωγή ενώπιον του Tribunal de commerce των Βρυξελλών, ζητώντας καταβολή υπολοίπων προμηθειών και αποζημίωση για καταχρηστική καταγγελία της συμβάσεως. Η Haviland προέβαλε αναρμοδιότητα του δικαστηρίου και άσκησε ανταγωγή ζητώντας την πληρωμή του μη καταβληθέντος υπολοίπου τιμολογίων.

Το Tribunal de commerce έκρινε ότι είναι αρμόδιο δυνάμει του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (στο εξής: Σύμβαση) και υποχρέωσε τη Haviland να καταβάλει αποζημίωση και τα υπόλοιπα των προμηθειών. Έκρινε, επίσης, ότι η Haviland είχε δικαίωμα να ζητήσει την καταβολή του υπολοίπου τιμολογίων.

Η SPRL Arcado, εταιρία του βελγικού δικαίου, με έδρα το Βέλγιο, διαδέχθηκε την Agecobel στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της υπό όρους που δεν έχουν διευκρινιστεί. Υπό την ιδιότητά της αυτή κατέστη διάδικος σε κατ' έφεση δίκη κατά της αποφάσεως του Tribunal de commerce, ενώπιον του Cour d'appel των Βρυξελλών, στο πλαίσιο της οποίας αμφισβήτησε το ποσό των προμηθειών και της αποζημιώσεως που είχε επιδικασθεί πρωτοδίκως. Η Haviland αντέταξε ότι το αίτημα αποζημιώσεως για καταχρηστική καταγγελία συμβάσεως αναφέρεται, κατ' ουσία, σε « ενοχή εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας », κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως, καθώς και ότι τα δικαστήρια των Βρυξελλών δεν ήταν αρμόδια να επιληφθούν της διαφοράς.

Το Cour d'appel έκρινε ότι, καίτοι το αίτημα καταβολής των προμηθειών προσδίδει σαφώς στην υπόθεση το χαρακτήρα διαφοράς εκ συμβάσεως, ωστόσο χωρεί αμφιβολία ως προς το αν αίτημα αποζημιώσεως για καταχρηστική καταγγελία συμβάσεως εμπίπτει στο άρθρο 5, σημείο 1, της Συμβάσεως, στην περίπτωση που στο άρθρο αυτό δοθεί αυτοτελής ερμηνεία. Αν η διάταξη αυτή ερμηνευτεί κατά το βελγικό ή γαλλικό δίκαιο, θα μπορούσε σαφώς να θεωρηθεί ότι η αγωγή αναφέρεται σε διαφορά εκ συμβάσεως.

Κατόπιν αυτού, το Cour d'appel ζήτησε από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί του εξής προδικαστικού ερωτήματος:

« Διαφορά σχετική με την καταχρηστική καταγγελία συμβάσεως εμπορικής αντιπροσω-

* Μετάφραση από τα αγγλικά.

πείας (αυτόνομης) και την καταβολή οφειλομένων προμηθειών σε εκτέλεση της εν λόγω συμβάσεως, συνιστά διαφορά εκ συμβάσεως κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως των Βρυξελλών της 27ης Σεπτεμβρίου 1968; »

Το άρθρο 5 της Συμβάσεως, κατά παρέκκλιση από το βασικό κανόνα του άρθρου 2, που ρυθμίζει τη δικαιοδοσία βάσει της κατοικίας, ορίζει:

« Πρόσωπο που έχει την κατοικία του στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους μπορεί να εναχθεί σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος:

1) ως προς διαφορές εκ συμβάσεως, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου εκπληρώθηκε ή οφείλει να εκπληρωθεί η παροχή·

...

3) ως προς ενοχές εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός. »

Έχει ήδη ευρέως συζητηθεί το αν οι όροι της Συμβάσεως πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι εφαρμόζονται κατά τρόπο ενιαίο σε όλα τα κράτη μέλη ή ότι παρέχουν στα δικαστήρια που επιλαμβάνονται των διαφορών τη δυνατότητα να εφαρμόζουν τους δικούς τους κανόνες περί συγκρούσεως νόμων. Αφενός μεν, τονίζεται ότι « αυτοτελής » ερμηνεία διασφαλίζει ένα ενιαίο και ομοιόμορφο σύνολο κανόνων δικαίου που εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη που δεσμεύονται από τη Σύμβαση. Αφετέρου, ερμηνεία κατά την οποία η Σύμβαση επαφίεται στους κανόνες περί συγκρούσεως νόμων των κρατών μελών για την επίλυση διαφορών ως η παρούσα, δεν αντιβαίνει, οπωσδήποτε, προς τους βασικούς σκοπούς της Συμβάσεως, που είναι η διευκόλυνση της αυτόματης αναγνωρίσεως και εκτελέσεως των δικαστικών αποφάσεων, υπό προϋποθέσεις που να δικαιολογούν πλήρως την απονομή δικαιοδοσίας.

Όπως δέχτηκε το Δικαστήριο στην υπόθεση 12/76 (Tessili κατά Dunlop, ECR 1976, σ. 1473) « καμία από τις δύο αυτές δυνατότητες δεν μπορεί να επιβληθεί αποκλείοντας την άλλη, καθόσον η ορθή επιλογή δεν μπορεί να γίνει παρά σε σχέση με την καθεμία από τις διατάξεις της Συμβάσεως, με σκοπό,πάντως, τη διασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας της Συμβάσεως, ενόψει των σκοπών του άρθρου 220 της Συνθήκης » και ότι μπορεί να είναι αναγκαία η παραπομπή στην εθνική νομοθεσία, περιλαμβανομένων των κανόνων περί συγκρούσεως νόμων λόγω των « διαφορών που υφίστανται μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών στον τομέα των συμβάσεων ... και ελλείψεως, στο παρόν στάδιο της δικαιικής εξελίξεως, κάθε ενοποιήσεως του εφαρμοστέου ουσιαστικού δικαίου ».

Το αν οι όροι και οι έννοιες που μπορεί να έχουν διαφορετική σημασία από κράτος σε κράτος πρέπει να ερμηνεύονται αυτοτελώς ή βάσει του ουσιαστικού δικαίου που έχει εφαρμογή κατά τους κανόνες περί συγκρούσεως νόμων του επιληφθέντος δικαστηρίου πρέπει να επιλυθεί με κριτήριο το ποια από τις δύο ερμηνείες παρέχει στη Σύμβαση τη μεγαλύτερη δυνατότητα υλοποιήσεως των σκοπών της. Και τούτο για τον πρόσθετο λόγο ότι οι αποκλίσεις του άρθρου 5 προβλέφθηκαν « λόγω υπάρξεως, σε ορισμένες σαφώς καθορισμένες περιπτώσεις, ιδιαίτερου συνδέσμου μεταξύ της διαφοράς και του δικαστηρίου που καλείται να την επιλύσει, με σκοπό την ομαλή διεξαγωγή της δίκης » (υπόθεση 33/78, Somafer κατά Saar-Ferngas, ECR 1978, σ. 2183, ιδίως σ. 2191, σκέψη 7).

Αν δεν υπήρχε σχετική νομολογία, πιστεύω ότι, προκειμένου περί αγωγών σχετικών με συμβάσεις, υπάρχουν επιχειρήματα υπέρ της καθιερώσεως του κανόνος ότι το δικαστήριο ενώπιον του οποίου ασκείται η αγωγή καθορίζει το εφαρμοστέο δίκαιο και κατόπιν αποφαίνεται, βάσει αυτού του δικαίου, αν πρόκειται για διαφορά εκ συμβάσεως και ποιος είναι ο τόπος εκπληρώσεως της παροχής. Η λύση αυτή μπορεί, βεβαίως, να έχει ως αποτέλεσμα διαφορετικές εκτιμήσεις, ανάλογα με τα δικαστήρια, ως προς το αν πρόκειται για διαφορά εκ συμβάσεως. Έχει, όμως, το πλεονέκτημα ότι αποκλείει τη σύγκρουση που μπορεί να προκύψει στην περίπτωση που, βάσει μιας αυτοτελούς ερμηνείας, κριθεί ότι πρόκειται για διαφορά εκ συμβάσεως, ενώ βάσει του εφαρμοστέου επί της ουσίας δικαίου ή του δικαίου του τόπου εκπληρώσεως της παροχής δεν υφίσταται καν σύμβαση.

Επί του θέματος αυτού όμως υπάρχει νομολογία. Ο όρος «αστικές και εμπορικές υποθέσεις» του άρθρου 1 της Συμβάσεως κρίθηκε ότι συνιστά αυτοτελή έννοια, η ερμηνεία της οποίας πρέπει να γίνει δι' αναφοράς, αφενός μεν, στους σκοπούς και το σύστημα της Συμβάσεως, αφετέρου δε, στις γενικές αρχές που προκύπτουν από το σύνολο των εθνικών νομικών συστημάτων [υπόθεση 814/79, Κάτω Χώρες κατά Rüffer, ECR 1980, σ. 3807, ιδίως σ. 3819, σκέψη 7, η οποία ακολούθησε την υπόθεση 29/76, Lufttransportunternehmen (LTU) κατά Eurocontrol, ECR 1976, σ. 1541, ιδίως σ. 1551, σκέψη 3]. Το ίδιο στην υπόθεση 33/78, Somafer, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι επιταγές της ασφαλείας δικαίου και της ισότητας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των διαδίκων, σε ό,τι αφορά τη δυνατότητα αποκλίσεως από το γενικό κανόνα αρμοδιότητας του άρθρου 2, επέβαλαν ερμηνεία αυτοτελή και, κατά συνέπεια, κοινή για το σύνολο των συμβαλλομένων κρατών, των όρων του άρθρου 5, σημείο 5 (Somafer, προαναφερθείσα, ECR 1978, σ. 2192, σκέψη 8). Ειδικότερα, το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί, στην υπόθεση 34/82 (Martin Peters κατά ZNAV, Συλλογή 1983, σ. 987) ότι ο όρος «διαφορές εκ συμβάσεως» του άρθρου 5, σημείο 1, πρέπει να θεωρηθεί ως κοινοτικός όρος, η ερμηνεία του οποίου πρέπει να γίνει δι' αναφοράς στη Σύμβαση και τους σκοπούς της (Συλλογή 1983, σ. 1002, σκέψεις 9 και 10).

Συνεπώς, η άποψη που ακολούθησε το Δικαστήριο είναι ότι οι όροι της Συμβάσεως που αφορούν το πεδίο εφαρμογής της και την έκταση των παρεκκλίσεων που προβλέπει το άρθρο 5, από το γενικό κανόνα του άρθρου 2, σημείο 1, πρέπει να καθορίζονται αυτοτελώς με βάση τους σκοπούς και το σύστημα της Συμβάσεως και όχι δι' αναφοράς στις διάφορες εσωτερικές νομοθεσίες. Αντιθέτως, ο τόπος εκπληρώσεως της παροχής, που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, πρέπει να καθορίζεται βάσει της νομοθεσίας που διέπει την επίδικη ενοχή σύμφωνα με τους κανόνες περί συγκρούσεως νόμων του επιληφθέντος δικαστηρίου [υπόθεση 133/81, Ivenel κατά Schwab, Συλλογή 1982, σ. 1891, ιδίως σ. 1899, σκέψη 7, η οποία ακολούθησε την υπόθεση 12/76, Tessili κατά Dunlop, ECR 1976, σ. 1473]. Την άποψη αυτή επιβεβαίωσε επίσης η απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 1987 στην υπόθεση 266/85 (Shenavai κατά Kreischer, Συλλογή 1987, σ. 239). Ο καθορισμός της εκτάσεως της αποκλίσεως και ο προσδιορισμός του τόπου εκπληρώσεως της παροχής πρέπει, κατά συνέπεια, να θεωρούνται ως διαφορετικά ζητήματα, για τα οποία το Δικαστήριο ακολούθησε διαφορετική μέθοδο επιλύσεως.

Έχοντας υπόψη τη νομολογία αυτή, νομίζω ότι η απάντηση στο ερώτημα που υποβλήθηκε πρέπει να δοθεί με βάση την ίδια τη Σύμβαση και όχι κάποια επιμέρους εθνική νομοθεσία.

Όπως έχει ήδη τονιστεί, η ίδια η Σύμβαση πρέπει να ερμηνεύεται, κατά κύριο λόγο, με βάση τους σκοπούς και το σύστημά της και, κατά δεύτερο λόγο, με βάση τις γενικές αρχές που συνάγονται από το σύνολο των εθνικών εννόμων τάξεων (υπόθεση 814/79, Κάτω Χώρες κατά Rüffer, προαναφερθείσα). Σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να κριθεί αναγκαία, όπως στην υπόθεση Peters, η λεπτομερής αναφορά στις εννόμους τάξεις των κρατών μελών προκειμένου να καθοριστεί αν τα αιτήματα της αγωγής στηρίζονται σε σύμβαση. Η λεπτομερής αυτή έρευνα δεν είναι πάντοτε απαραίτητη σε περιπτώσεις που είναι σαφείς. Στην υπόθεση 14/76 (De Bloos κατά Bouyer, ECR 1976, σ. 1497) το Δικαστήριο δέχθηκε, χωρίς να προβεί σε λεπτομερή σύγκριση, ότι αγωγή που άσκησε ο βάσει συμβάσεως αποκλειστικής διανομής παραχωρησιούχος κατά του παραχωρούντος την άδεια, επικαλούμενος μονομερή καταγγελία και ζητώντας τη δικαστική λύση της συμβάσεως και την καταβολή αποζημιώσεως, περιλαμβανόταν στις διαφορές εκ συμβάσεως.

Θεωρώ ότι αγωγές στις οποίες προβάλλεται ως ουσιώδες στοιχείο έννομη σχέση η οποία αν αναγνωριζόταν ως υφιστάμενη θα αποτελούσε σύμβαση [ακόμη και όταν η ύπαρξη της συμβάσεως αυτής αμφισβητείται (υπόθεση 38/81, Effer SpA κατά Kantner, Συλλογή 1982, σ. 825)] πρέπει να θεωρηθούν ως αγωγές που ασκήθηκαν στο πλαίσιο «διαφορών εκ συμβάσεως», κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως.

Στην παρούσα υπόθεση συντρέχει, προφανώς, η προϋπόθεση αυτή. Το αίτημα καταβολής προμηθειών οφειλομένων δυνάμει της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας θεωρείται από τους διαδίκους, και είναι πράγματι, διαφορά εκ συμβάσεως. Το ίδιο ισχύει, κατά τη γνώμη μου, και για το αίτημα αποζημιώσεως για την προβαλλόμενη άκαιρη και απροσδόκητη καταγγελία της συμβάσεως. Το αίτημα αυτό στηρίζεται κατ' ουσία στο ότι η ίδια η σύμβαση απαιτεί τον καθορισμό ευλόγου χρόνου για την καταγγελία της· η ρήτρα αυτή της συμβάσεως παραβιάστηκε και ζητείται αποζημίωση για την παραβίαση αυτή.

Πρέπει, συνεπώς, κατά τη γνώμη μου να δοθεί η ακόλουθη απάντηση στο ερώτημα που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο:

«Διαφορά που αναφέρεται στην καταχρηστική καταγγελία συμβάσεως (αυτόνομης) εμπορικής αντιπροσωπείας και στην καταβολή προμηθειών οφειλομένων σε εκτέλεση της συμβάσεως αυτής, αποτελεί διαφορά εκ συμβάσεως κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως των Βρυξελλών.»

Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων των διαδίκων της κύριας δίκης. Τα έξοδα της Επιτροπής και των κρατών μελών που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο πλαίσιο της παρούσης υποθέσεως δεν αποδίδονται.